

درس تفسیر استاد حاج سید مجتبی نورمفیدی

موضوع کلی: سوره بقره

موضوع جزئی: آیه ۵۸ و ۵۹ - تفاوت‌های آیه ۵۸ و آیه ۱۶۱ سوره اعراف

تاریخ: ۱۱ دی ۱۴۰۳

مصادف با: ۲۹ جمادی الثانی ۱۴۴۶

جلسه: ۱۹

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

تفاوت‌های آیه ۵۸ و آیه ۱۶۱ سوره اعراف

در آیه ۵۸ پنج بخش وجود دارد که مطالب مربوط به آنها را بیان کردیم. قبل از ورود به آیه ۵۹، ذکر یک نکته خالی از فایده نیست و آن هم تفاوت‌هایی است که بین این آیه و نظیر آن در سوره اعراف وجود دارد. چند تفاوت ذکر شده و وجوهی برای این تفاوت‌ها بیان شده است. من به چند نمونه از این تفاوت‌ها اشاره می‌کنم.

تفاوت اول

در سوره اعراف که نظیر همین آیه بیان شده، خداوند فرموده: «وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ: «وَأِذْ قُلْنَا». چرا در حالی که این دو اشاره به یک حقیقت دارند، این چنین فرق وجود دارد؟

بعضی از مفسرین در مقام بیان تفاوت بین این دو فرموده‌اند: خداوند تبارک و تعالی در سوره بقره فرموده: «وَإِذْ قُلْنَا»، چون مقام، مقام ابهام‌زدایی و با عنایت به این کلام خداوند است که فرمود «اذْکُرُوا نِعْمَتِي الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ» و سپس به دنبال آن، نعمت‌های الهی یک به یک بیان شد؛ لذا فرمود «وَإِذْ قُلْنَا». اما در سوره اعراف با توجه به اینکه در گذشته توضیحی راجع به این مسئله داده شده بود، خداوند فرمود «وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ»، یعنی قبلاً کأن برای اولین بار وقتی داستان را می‌خواهد نقل کند، آنجا این را به خودش نسبت می‌دهد و می‌فرماید «وَإِذْ قُلْنَا»؛ اما وقتی در مرحله بعد و در سوره اعراف می‌خواهد به این ماجرا اشاره کند، دیگر ابهامی باقی نمانده و لذا با تعبیر «وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ» ذکر شده است.

البته این پاسخ و پاسخی که در مورد برخی تفاوت‌های دیگر ذکر شده، نوعاً استحساناتی است که مفسرین برای این تفاوت‌ها ذکر کرده‌اند؛ چه بسا وجوه دیگری هم قابل ذکر باشد.

تفاوت دوم

تفاوت دوم این است که در این آیه، خداوند می‌فرماید: «وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ»، امر به دخول در این قریه فرموده است؛ لکن در سوره اعراف می‌فرماید: «وَإِذْ قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ»، اینجا سخن از سکونت است. چرا در آیه سوره بقره امر به ورود به این قریه کرده اما در سوره اعراف امر به سکونت کرده است؟

برخی مفسرین این چنین پاسخ داده‌اند که ورود به قریه و سکونت در قریه با هم ملازم‌اند؛ یعنی کسی که می‌خواهد در منطقه‌ای مستقر شود و سکونت و استقرار داشته باشد، حتماً باید وارد آن منطقه شود؛ بدون ورود و دخول در منطقه، سکونت معنا ندارد. بر این اساس، در سوره بقره که مقدم بر سوره اعراف است، تعبیر به دخول کرده است؛ اما در سوره متأخر یعنی سوره اعراف، تعبیر به «اسکنوا» کرده چون سکونت متأخر از ورود است. این هم یک وجه استحساناتی برای این تفاوت است.

تفاوت سوم

یک تفاوت دیگر این است که خداوند در سوره بقره فرمود: «فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا»، امر به اکل را با «ف» ذکر کرده؛ اما در سوره اعراف به جای «ف» از حرف «و» استفاده کرده و فرموده: «وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ»؛ چرا اینجا حرف «ف» آورده اما در سوره اعراف حرف «و» ذکر کرده است؟

می‌فرماید: به همان دلیل که در سوره بقره فرموده «وَكُلُوا مِنْهَا رَغَدًا»، اما در سوره اعراف فرموده «فَكُلُوا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمْ».

تفاوت چهارم

تفاوت چهارم این است که در آیه ۵۸ سوره بقره فرموده «نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ»، ولی در سوره اعراف فرمود «نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ»، یعنی در مورد گناهان و خطاهای بنی‌اسرائیل، یک‌جا تعبیر به خطایا کرده و یک‌جا تعبیر به خطیئات کرده است. علت این تفاوت چیست؟ می‌فرماید فرق خطایا و خطیئات در این است که جمع سالم خطیئه می‌شود خطیئات؛ در سوره اعراف فرموده «خطیئاتکم»، یعنی به صورت جمع سالم به کار برده است. در سوره بقره، «خطایاکم» جمع مکسر است. جمع سالم، جمع قلّت است؛ اما چرا در اینجا از جمع مکسر که برای کثرت است، استفاده کرده ولی در اعراف از جمع سالم که برای قلّت است استفاده کرده است؟

وجه آن این است که کلمات خداوند در سوره اعراف آمیخته با اموری است که اقتضاء بیان جود و غفران گسترده خداوند را دارد؛ لسان، لسان بیان جود و کرم الهی است و مقام بیان غفران گسترده الهی. بر این اساس، گناهان کثیره را مدنظر قرار داده است؛ یعنی با لفظی که دال بر کثرت است. اما در سوره اعراف فرموده «و إِذْ قُلْنَا»، فرموده «و إِذْ قِيلَ» یعنی به خودش نسبت نداده است؛ چون به خودش نسبت نداده، اقتضای کلام این بوده که با جمع دال بر قلّت بیان کند. بالاخره آنجا فاعل ذکر شده و جمع کثرت به کار برده؛ اینجا فاعل (که خود خداوند بوده) ذکر نشده و جمع قلّت به کار برده و از جمع کثرت استفاده نکرده است.

اینها همه وجوه استحسانی است و چه‌بسا قابل مناقشه باشد؛ اما توجه به این تفاوت‌ها مناسب است؛ برای اینکه ما از این سنخ تفاوت‌ها در برخی موارد در آیات قرآن داریم که حکمت‌هایی در اینها نهفته است.

«والحمد لله رب العالمین»